

Gubernija Ivana Mačka

ŽENJA LEILER

Gotenica, skrivnostni kraj zamolčane zgodovine
scenarij in režija Slavko Hren
produkcija TVS
premiera, TVS 1, 22. 5. 2007
52 min.

dokumentarni film

Doslej zanemarjena Kočevska postaja največje živinorejsko središče v državi in bo v naslednjih petletkah postala vzoren primer in dokaz uspeha socialističnega dela,« pravi glas pripovedovalca v filmskem obzorniku Živinoreja na Kočevskem, narejenem v prvih letih po drugi svetovni vojni. Ne le, da Kočevska to ni nikoli postala, tudi ta in podobni povojni propagandi filmi, odlomke katerih režiser Slavko Hren niza v svojem dokumentarcu, so pravzaprav edini »dokumenti« o prostoru, katerega velik južni in osrednji del (Kočevska Reka) je po letu 1950 postal zaprto območje. Tako zaprto, da se je v ljudski domišljiji razraslo v predel s podzemnim letališčem, podzemnimi predori do morja, banketno okrašenimi podzemnimi sobanami itn. Glavna junakinja in hkrati najbolj varovana skrivnost tega, v nekem obdobju kar 200 kvadratnih kilometrov velikega predela, je Gotenica. Kraj, ki je imel leta 1948 še 138 prebivalcev, leta 1950 pa nič, saj jih je povojna oblast enostavno izselila. Gotenica se še dandanes ne pojavlja v rubriki stalnega prebivališča nobenega državljana Slovenije. Je pa v njej vadbena-oskrbovalno središče Slovenske vojske. Za vstop vanjo tako še vedno potrebujete posebno dovoljenje, saj gre za področje omejenega gibanja.

O Gotenici (pa seveda o celotnem zaprtem območju) do osamosvojitve ni obstajal en samcat pravni akt. Če rečemo, da je šlo za nekakšno gubernijo Ivana Matije Mačka, smo najbrž zelo blizu resnice. Maček je bil avtor zamisli, nadzornik, arhitekt in izvajalec projekta strogo konspirativnega in varovanega podzemnega sveta, nastalega po sporu z Informbirojem in namenjenega umiku slovenskega političnega vodstva v primeru nevarnosti. »Če takrat ne bi bil upokojen, Bavčar nikoli ne bi prišel v Gotenico,« pravi v Hrenovem

dokumentarcu Henrik Dralka, upokojeni strojnik in nekdanji oficir, in namigne, da brez Mačkovega osebnega dovoljenja v Gotenico ni smel spustiti nikogar. A tisto, kar ni obstajalo za javnost, seveda tudi ni dokumentirano.

Edini dokumenti štiridesetih povojnih let v življenju Gotenice, nekakšne države v državi, so tako izjave tistih, ki so v njej živeli, ker so v njej delali; ne da bi o tem kaj dosti vedeli celo njihovi najbližji. Režiser jih kar nekaj postavi pred kamero, a kaj bistvenega ali novega ne povedo. Ali pa seveda nočejo povedati. »Vse smo pokazali, a vsaka država mora imeti neko skrivnost. Zakaj pa ne,« prostodušno razlaga upokojeni delavec v Gotenici Vinko Fugina. Kot bi se čas v Gotenici najprej ustavil leta 1950, ko so območje zaprli, in potem še enkrat leta 1990, ko so ga odprli in ga prvič in zadnjič pokazali novinarjem. Gotenice se tako tudi leta 2007 še vedno drži pečat skrivnostnosti in konspirativnosti. – Na to dejstvo v dokumentarcu sicer opozarjata Rosvita Pesek, avtorica dokumentarca o Kočevski Reki, posnetega 1992, in zgodovinar Mitja Ferenc, avtor obsežne znanstvene monografije Kočevska – pusta in prazna. A ga dokumentarec ne tematizira. Ker ga nima s čim in nikomer?

Edina zgodba, ki je širša javnost najbrž še ni poznala, je zgodba o tem, kako je Gotenica postala začasni arhiv slovenskega filma, medtem ko v njenih podzemnih rovih še danes domuje del Kinotekinega arhiva. Nobene druge zgodbe (kot da) ni: ni zgodbe o tem, kaj se je štirideset let (razen seveda gradnje skrivnih rogov) dogajalo na tem območju, zakaj je Gotenica še danes območje omejenega gibanja in kakšni so načrti s tem desetletja zanemarjenim in pod zemljo ne prav daleč stran tudi krvavim predelom Slovenije. – Predvsem pa ni zgodbe o tem, kakšen vpliv (še zdaleč ne majhen in nedolžen!) sta imela celotno zaprto območje in Gotenica na prebivalce ter na Kočevsko samo. In ga imata očitno še danes.

Skratka, Gotenica tudi po Hrenovem dokumentarcu ostaja bolj kot ne »skrivnostni kraj zamolčane zgodovine«. In zdi se, da tudi prihodnosti.